

Op uitnodiging van Poetry International stelde Maria Barnas het kunstfilmprogramma *Singing Reality* samen. Het is het gehele festival op verschillende plekken in de Rotterdamse Schouwburg te zien is. Op maandag 14 juni om 16.00 uur laat Barnas fragmenten zien en geeft ze een toelichting op haar keuze. Onder leiding van Jan Baeke spreekt ze met Renske Janssen, curator van het Witte de With Centrum voor Hedendaagse Kunst, over de relatie tussen taal en (beeldende) kunst.

Singing Reality

Door Maria Barnas

Imagination is not, as its etymology would suggest, the faculty of forming images of reality; it is rather the faculty of forming images which go beyond reality, which sing reality

Gaston Bachelard, *On Poetic Imagination and Reverie* (1987)

Er zijn films die ik onthoud als een verhaal en er zijn boeken waaraan ik terugdenk als aan een film. Er zijn kunstwerken die ik me herinner als een gelaagd gedicht. En er zijn gedichten waaraan ik denk als aan een korte film. Werk dat boven zijn eigen genre uitstijgt, behoort tot het soort kunst dat ik het liefste zie en lees. Ik vermoed dat deze werken niet ontstaan zijn omdat de kunstenaar meende 'grensoverschrijdend' te moeten

The Memory of H.P. Lovecraft, Mike Nelson

zijn, maar vanuit een verlangen de gedachten op te schudden als een verenkussen. Het kussen wordt je om de oren geslagen, de sloop scheurt en de veren dwarrelen als sneeuw om je heen. Later twijfel je of je de sneeuw hebt gezien in de bioscoop of dat je erover hebt gelezen. Of heb je er met je voeten in gestaan? Feit is dat het er helemaal niet meer toe doet. Die sneeuw blijft jagen in je hoofd.

Een kunstwerk dat het in mij deed stormen, is een installatie van Mike Nelson, *To the memory of H.P. Lovecraft* (1999). H.P. Lovecraft (1890–1937) was een Amerikaanse schrijver van horror, fantasy en science fiction. Zijn duistere vertellingen zouden zich in de ruimte van Nelson hebben kunnen afspelen. Nelson toont een kamer met gaten in de muur en woeste krassen op de wand. Het geweld dat deze ruimte heeft geteisterd, werkt als plotseling licht in een donkere ruimte; je ogen moeten zich aanpassen. Het duurt even tot je je realiseert wat hier moet hebben plaatsgevonden. Hele hoeken van de kamer zijn weg gehouwen. Tot op ongeveer anderhalve meter hoogte heeft een beest zijn klauwen uitgeslagen om uit deze kamer te ontsnappen. De hoogste krassen vormen een horizon in de ruimte. Hoger reikten de klauwen niet. Je ziet en voelt het beest in deze lijn die de grootte en hoogte van het beest schetst.

Als een aanhoudende, hoog gezongen noot die kippenvel bezorgt, snijdt deze lijn door je heen. Ik blijf me erover verbijsteren dat een aanval van razernij zulke scherpte kan bewerkstelligen. Ik gebruikte het beeld in het gedicht 'Neem een thema om het geheel levendiger te maken' om de beheersdrift van het Nederlandse cultuurbeleid en de politiek te illustreren:

**Nu gaan we fantasie gebruiken.
Het geeft een mooi effect.**

**We geven elkaar enkele ideeën zoals een beest
dat in de kamer een lambrisering slaat
van krassen. Razernij een rechte lijn**

**zo hoog als de klauwen reiken.
We kunnen er helaas niet van afwijken.**

stills The Girl Chewing Gum
© John Smith

Ik heb bij het publiceren van het gedicht niet getwijfeld of ik het beeld zomaar mocht lenen. Het werk is iets wat ik heb meegemaakt. Het is meer dan een kunstwerk, deel van de werkelijkheid en van mijzelf geworden.

Minder agressief maar niet minder ingrijpend, is een werk van Bojan Sarcevic dat ik enkele jaren geleden zag. Het was in een periode waarin ik veel nadacht over wat ik zou moeten maken. Ik twijfelde al aan ideeën voordat ik ze had uitprobeerde. Ik zag kunstwerken mislukken voordat ik ze had gemaakt. Ondertussen kwam er niet veel uit mijn handen.

In de film van Sarcevic is te zien hoe iemand auto rijdt door een stad. De ramen zijn beslagen. De bestuurder trekt met een wijsvinger de contouren van gebouwen na, die op het raam verschijnen. De auto rijdt ondertussen alweer verder. Een netwerk van verticale en horizontale lijnen ontwikkelt zich. Er wordt steeds meer zichtbaar van de stad door de vingerdikke lijnen die de kunstenaar trekt op het raam. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat de tekening als registratie faalt, en zichzelf hoe langer hoe meer

in de weg staat. Het is desondanks een prachtige tekening, juist met alle 'mislukking' die hij in zich draagt, een voortdurend falen waardoor hij ontstaat.

Voor het 41^e Poetry International Festival stel ik een programma samen van kunstenaarsfilms die – net als het werk van Nelson en Sarcevic – mijn gedachten hebben opgeschud. Het zijn kunstwerken die boven hun eigen genre uitstijgen. Ze hebben de kracht van een gedicht dat keer op keer herlezen kan worden en dat steeds een nieuwe laag kan prijsgeven. Een voorbeeld van zo'n film is *The Girl Chewing Gum* uit 1976 van John Smith. Te zien is een Londen straatbeeld. Een meisje steekt de straat over, een kar komt in beeld. Ondertussen is een mannenstem te horen die de boel lijkt te dirigeren: 'Slowly move the trailer to the left... and I want the little girl to run across... NOW. Hold that trailer there. Now move the trailer on. Right. Now I want the old man with white hair and glasses to cross the road. Come on, quickly!'

Still La Pluie (Project pour un texte) © Marcel Broodthaers

Langzaam maar zeker blijkt dat de regisseursstem pas later aan dit straattaferaal is toegevoegd. Er gebeurt niets opzienbarends. Mensen steken over, er komt een tram voorbij. Maar de maker van deze film verheft zich tot regisseur van de werkelijkheid. Het is geestig om de oude man met het witte haar zijn pas te zien versnellen als op commando. En schrijnend, wanneer je je realiseert dat de werkelijkheid aan ons ontglipt waar we bij staan. De quasi-regisseur belichaamt het vergeefse verlangen hier grip op te krijgen.

Tot slot een herinnering aan een film van Marcel Broodthaers: *La pluie (Projet pour un texte)*. De kunstenaar zit in de stromende regen aan een klein tafeltje te schrijven met inkt op papier. De letters die hij schrijft, worden weggewassen door de hoosbui. De man raakt doorweekt. Hij schrijft rustig door. Het deert hem niet dat zijn woorden de eeuwigheid niet halen. Wat hij schrijft, bestaat. Hij bezingt – net als de kunstenaars die ik wil presenteren – de werkelijkheid. Ze doen de werkelijkheid zingen. ◀